

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN J.G.J. van Middelkoop

KERKELIJK LEVEN 1296
G.J. van Middelkoop
Tegen de stroom in

MEDITATIEF 1301
D. Mak
Tevreden?

UIT ALLE VOLKEN 1302
W.M. Bakker
Leviticus

WANDELEN 1303
MET GOD
J. Luiten
Gezag - wat heb je nog
te zeggen?

ACHTERGRONDEN 1305
A. van der Sloot
Bouwen aan de christelijke kerk

EVANGELISATIE 1308
EN ZENDING
A. de Ruiter
Er is hoop voor de kerk, als...!

LIED VAN DE WEEK 1311
J. Smelik
Lied 90: Is God de Heer maar
voor mij

en verder,,

Persberichten
Uit de kerken
Meegelezen

TEGEN DE STROOM IN

De vraag naar de verhouding van christendom en moderne cultuur lijkt de belangrijkste vraag van de komende tijd, ja de overlevingsvraag van het christendom zelf. Als we ons deze vraag niet stellen, dan zullen we ofwel langzaam aan in de wereld opgaan ofwel als een invloedloze subcultuur een bestaan leiden aan de kant van de samenleving. Beide alternatieven kunnen en mogen niet het antwoord zijn op de uitdaging van vandaag, Dat is de mening van de Duitse theoloog Stephan Holthaus die kerkgeschiedenis en geloofsleer doceert aan de Freie Theologische Akademie in Giessen. Om de hedendaagse christen de tijdgeest te leren kennen schreef hij het boekje 'Stroomopwaarts in een nieuwe eeuw, christelijk geloof tussen tijdgeest en toekomst'. Je kunt het zien als een moderne versie van 'Bezwaren tegen de geest der eeuw'. Geen koele beschrijving, maar een hartstochtelijke oproep tot een radicaal bijbelse opstelling in onze cultuur,

Aanklacht

Het boek is een aanklacht tegen de westerse cultuur. Die bouwt op een verkeerd fundament: de eigen autonomie van de mens. Hoog genoteerd staan een individualisme, materialisme en pluralisme: de gedachte dat er vele

waarheden en normen zijn. Ze zoekt vooral naar eigen genotsvervulling. Ze neemt afstand van de vroegere christelijke waarden. Je ziet een omslag naar nieuw heidendom. Een aardverschuiving in mentaliteit en levenshouding. Maar Holthaus gaat nog verder:

hij richt zijn aanklacht ook tegen de toeneemende aanpassing van evangelische kerken in West-Europa en Noord-Amerika aan de tijdgeest. Onder evangelisten verstaat hij dan protestantse christenen die zich identificeren niet met Piëtisme en opwekkingsbewegingen. Hij signaleert bij hen een ontworteling en een meegaan met de stroom van de tijd. Het moderne evangelicalisme is een trendy geloofsopvatting geworden, een piëtistische levensvorm van het modernisme. Tot dusver is de reformatorische stroming veel sterker gericht op het vasthouden van de traditie. Maar ook hier is secularisering een reëel gevaar. Jongeren worden mondiger en laten traditionele waarden, die voor hun

ouders nog vanzelfsprekend waren, los. *De reformatorische traditie staat voor de uitdaging om voor haar jongeren een begaanbare weg te vinden, waarin het goede bewaard blijft. Als dit niet lukt, dan is het gevaar groot, dat ook deze traditie zich door de tijdstroom laat meevoeren.*

Verdediging

Daarom wil Holthaus met klem pleiten voor een bijbels christendom. Het enige alternatief dat hoop en perspectief biedt in de onzekerheden van vandaag, ligt daarin, dat we het christelijk geloof werkelijk ernstig nemen en daar scrupules vorm aan geven. En dat op zo'n manier, dat het in alle levensgebieden doordringt. Nodig is een radicale christelijke levensstijl, waarin we de tijdgeest weerstaan. We moeten de confrontatie met de tijdgeest en de moderne cultuur aangaan, willen wij nog iets te zeggen hebben in de toekomst. Werkelijk christendom is een tegencultuur tegen de opvattingen van vandaag. Vanuit een hartstochtelijke en bezorgde betrokkenheid wil de schrijver daartoe oproepen, en zijn boodschap niet door allerlei nuances ringen verzwakken. De toestand van de wereld en van de kerk is te kritiek voor harmonie en compromis.

Onzekerheid

De wereld waarin wij vandaag leven is sterk in beweging en heel verwarrend. Holthaus tekent haar vooral negatief. De samenleving is erg ingewikkeld en laat heel tegenstrijdige tendensen zien. We moeten constateren, dat de westerse wereld in grote onzekerheid is geraakt. Als we terugkijken naar de algemene maatschappelijke ontwikkeling sinds de Tweede Wereldoorlog, kun je drie fasen onderscheiden:

* De eerste fase is die van de wederopbouw tussen 1945 en 1965. Een periode van afzien, doorzettingsvermogen en spaarzaamheid, met een groot plichtsbef en een hoog arbeidsethos.
* De tweede periode loopt van het midden van de jaren zestig tot de tweede helft van de jaren tachtig. Jongeren gaan protesteren tegen de consumptiemaatschappij. Er komt een zoeken naar vrijheid, naar democratisering van alle maatschappelijke verbanden. Het is de periode van seksuele revolutie, anti-autoritaire opvoeding, drugs en popmuziek.

* Eind jaren tachtig begint een derde fase. Dat is de tijd van een 'zacht individualisme'. Het protest verstomt en men begint weer te verlangen naar oude waarden. Je ziet ironie en cynisme. Maar ook klinkt weer de vraag naar zin: wie ben ik? waarvoor leef ik? Waarden als harmonie, gevoel en ervaring komen centraal te staan. Spiritualiteit wordt belangrijk. Echtheid en een eerlijk zoeken naar antwoorden.

In deze fase verkeren we vandaag nog. Sinds de jaren tachtig kun je in de westerse samenleving een nieuwe kijk op het bestaan waarnemen, die eclectisch anders is dan die van vlak na de oorlog of van die van 1968. Deze zogenoemde 'postmoderne' kijk wil de dingen niet zo verstandelijk benaderen. Ze heeft een grote aandacht voor het gevoelsleven. Ze gelooft niet meer in de vooruitgangsgedachte en in andere grote waarheden. Dit alles leidt tot een wijdverspreid individualisme en een vervaagend pluralisme.

Opiniechristenen

Pluralisme betekent: Je kunt op veel manieren tegen de dingen aankijken. En ook voor wat je optreden in de praktijk zijn er vele opties. Er is voor alle mogelijke

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DRS. B. BOS,
DRS. A.L. TH. DE BRUIJNE,
DRS. I.D. HAARSTMA, DRS. P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DRS. A.S. VAN OER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Meulenbeltlaan 159, 7602 XK Almere,
tel. 0546-870843. E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken **bestemd** voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER

Print Media bv, Bedum Technische Realisatie
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636 Fax 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)

E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 66 30 92 620

ABONNEMENT:

f 92,50 per jaar Studenten f 77,- per jaar
(binnenland), f 179,- per jaar (buitenland,
zeepost) Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende jaar te
geschieden.

Losse nummers f 2,50 (incl. Porto)

De Reformatie is op **cassette** verkrijgbaar
bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

lijkheden wel iets te zeggen. Verschillende opvattingen kunnen wel tegelijkertijd waar zijn. Daarom moeten we tolerant en inschikkelijk zijn. Zo kom je el-toe alles wat je denkt en doet betrekkelijk te stellen: een totaal relativisme. De enige zekerheid die je hebt, is dat alles relatief is. Voor het godsdienstige leven betekent dit, dat er velen 'opinie-christen' worden, zegt Holthaus. Opiniechristenen 'hebben geen overtuiging meer. Ze behoren nog wel bij de kerk, maar hebben geen binding meer aan de belijdenis van de kerk. Hun lidmaatschap is vrijblijvend, zoals je vrijblijvend bij een bepaalde winkel je spullen koopt. Religieuze opinies kunnen ook gemakkelijk worden veranderd omdat ze niet vast of duurzaam zijn. Je behoort in een bepaalde fase van je leven tot een bepaalde geloofsrichting, maar morsen kan het reeds anders zijn. Dit alles heeft met geloven in de zin van belijden niet veel meer te maken. Wie heeft zijn leven over voor een tijdelijke optie? De confessie wordt een 'religieuze voorkur'. Ze is niet meer dan een bepaalde voorkeur die mogelijk is naast andere opties. Op persoonlijke gronden zoek je een hijpassende kerk. Bevalt een kerk je niet meer, dan verndcr je van kerk. Keuze is er genoeg.' De religieuze betrokkenheid is niet meer een zaak van een levenslange binding met een kerk, maar een keuzevraag die vanuit de eigen voorkeur wordt beantwoord.' Holthaus signaleert een geestelijke richtingloosheid en een tel-oorgaan van de tradities. Maar tegenover de ideologie van het pluralisme staat de boodschap van het christelijk geloof. Dat geloof weet van Christus die de waarheid is; Hij noemde het woord van God de waarheid belofte de Geest der waarheid die de gelovigen de weg zal wijzen naar de volle waarheid

(Joh.14:6, 17:17, 16:13). De kerk moet weer terug naar haar eerste begin, toen ze belijdeniskerk en bekeringskerk was. Ze leefde Zoen in een culturele context die veel weghad van die van nu, maar de eerste christenen gingen ergens voor staan en werden daarom serieus genomen.

Geloven-light

In de cultuur van vandaag staat de individuele mens in het middelpunt. Hij draait eindeloos om zijn eisen as. Als een rups trekt hij zich terug in zijn eigen cocon. Hij isoleert zich van de buitenwereld in zijn eigen nestje tussen vier muren. Daar opent hij vervolgens via de televisie de vensters op een virtuele wereld, waarmee hij contact heeft zonder risico's te lopen. Hij zoekt het geluk in de beslotenheid en beschutting van zijn privé-bestaan. Soms is deze individualist vannit zijn autonomie wel bereid om zijn aandacht op de samenleving te richten. Als het maar niet te riskant is voor hemzelf en hij geen vuile handen hoeft te maken.

Individualisme is er ook in de kerk. Over de Amerikaanse evangelische beweging constateerde een socioloog, dat haar opvatting van individueel heil en subjectieve geloofservaring naadloos aansluit bij de algemeen-maatschappelijke trend. Bij veel christenen zie je een *religieuze wegkruipen in eigen cocon*. Ze willen in de gemeente vooral toekijken zonder verplichtingen. Velen willen geen bindingen maar wel 'waar voor hun geld' als ze in de kerk komen. De kerkdienst wordt beoordeeld als of het een consumptiegoed is dat zich voor vergelijkend warenonderzoek leent. Er lijkt een 'ego-religie' te groeien.

Het geloof is steeds minder gericht op de inhoud van het heil en steeds meer op het praktische

en nuttige. Het helpt mij om gelukkig te worden. Geloven wordt dan 'je happy voelen'. Het gaat niet meer om verzoening en rechtvaardiging, maar om mijn persoonlijke levensgeluk. Het accent komt vooral te liggen op de individuele beleving van het heil. Gods plan met de wereld raakt buiten beeld. De aandacht richt zich vooral op de persoonlijke vroomheid. Een bijbelstudiekring thuis kan soms belangrijker worden dan de publieke kerkdienst. De preek moet aansluiten bij mijn religieuze behoeften en verlangens. Het gaat overal om mijzelf. Mijn ervaring, mijn spiritualiteit, mijn problemen en ervaringen. Het gaat om mijn betrekking tot God, niet om God zelf of om zijn betrekking tot mij. *Hel geloof van de christen is zo niets anders dan het geloof van de tijdgeest.* Het is een 'geloven-light', waarin het niet meer gaat om wat waar is, maar om wat helpt. Wij hebben God nodig voor onze doelen in plaats van dat wij Hem volgen op al zijn wegen. God is altijd voor mij, nooit tegen mij. God neemt ons aan zoals we zijn. God wordt onze grote vriend. Het gaat niet meer om de eer van God, maar om een beter leven op een betere aarde.

Holthaus citeert Lawrence Crabbe, die erop wees, dat wij God moeten zoeken en niet onszelf: 'Het is de belangrijkste taak van de kerk geworden om de mens een gezond gevoel van eigenwaarde te geven. We leren niet meer om God te aanbidden, onszelf te verloochenen en ons op te offeren voor de dienst van God, maar we leren om het kind in ons bij het handje te nemen...Je goed voelen is belangrijker geworden dan God zoeken.'

Maar zelf-verwerkelijking kan toch niet ons hoogste doel zijn? We moeten leren wat zelfverloochening is en in christelijke.

gevende liefde het heil van de ander leren zoeken.

Tegen de tijdgeest in

Hoe zit de wereld waarin wij leven in elkaar? Na een zorgvuldige diagnose komt de vraag naar een therapie aan de orde. Valt er nog wel iets aan te doen? Je kunt daar een hard hoofd in hebben. Maar christenen mogen toch dragers van hoop zijn in een donkere wereld? Kunnen we antwoorden geven op liet gebrek aan oriëntatie in onze tijd? Kunnen we nog tegen de stroom in gaan?.

Je kunt, zegt Holthuis, kiezen voor drie mogelijkheden: *afwendend, toewending en confrontatie*. *Afwending* betekent dat je een isolement zoekt, zoals de Amish in Amerika doen. De vertaler ziet dit ook gebeuren in de evangelische en reformatische wereld. Maar is dit wel echt een mogelijkheid? Je komt toch op allerlei manieren met de buitenwereld in aanraking?

Toewending betekent dat je je openstelt voor de moderne cultuur. En je daaraan aanpast. Maar de vraag is, wat het geloof dan op den duur nog betekent. Leidt dit niet tot leegloop van de kerken?

Een derde **weg** is die van de *confrontatie*. Daar kiest Holthuis voor. Wie die weg inslaat, staat heel kritisch tegenover de moderne cultuur, maar wendt zich toch niet af van de wereld. Vanuit de grondovertuiging dat God Heer is over alle levensgebieden beschijft je verantwoordelijkheid voor zorg voor de wereld. Het geloof zal dan ook een publieke uitwerking hebben. Omdat we als christenen vanuit een ander punt vertrekken, durven we onverschrokken de tijdgeest en het meerderheidsstandpunt te weerstaan. Modes, stromingen en trends roepen om een *tegencultuur, waarin de bij-*

belse normen centraal staan. We moeten dan ook tegen de *tijd ingaan: stroomopwaarts*.

Vragen

Het onmodieuze '*schotschrift*' van Stephan Holthuis houdt ons een spiegel voor en in het scherpe licht krijgen we niet zo'n flatteus beeld te zien. De benadering is misschien wat Duits-zwaar-wichtig, maar tekent hij een karikatuur? Je ontkomt niet aan de vraag of veel van zijn constatering niet geheel of gedeeltelijk juist zijn. Of herkent u hier niets van? Het boekje geeft te denken en vraagt erom onszelf onder de loep te nemen en zonnig te corrigeren.

Wel roept het betoog een aantal vragen op:

* Is de benadering van de hedendaagse cultuur niet te negatief en te eenzijdig? We kunnen er helemaal mee instemmen, dat het postmoderne levensgevoel veel bedenkelijks en grote gevaren meebrengt. Maar in het streven naar echtheid, eerlijkheid en persoonlijke doorleefdheid kun je ook iets heel positiefs zien. Vanuit christelijk oogpunt moeten we heel kritisch staan tegenover het postmoderne met zijn verval. Maar evenzeer tegenover de cultuur waartegen men zich vandaag afzet: die van het moderne denken van de laatste eeuwen met zijn versmalling tot het verstandelijke. Een kritisch kijken in beide richtingen moet ons verder kunnen brengen in de vragen van vandaag.

* Een tweede vraag die bij mij opkomt is of de schrijver de 'evangelischen' wel voldoende recht doet. Meer schrijvers hebben erop gewezen dat het evangelische goed past bij het postmoderne en hij onze oordeelsvorming moeten we dat ook goed in het oog houden.

Maar onder de evangelischen zijn ook grote verschillen. Naast een sterk pietistische en wereldmijdende stroming zijn er ook evangelischen die zicht hebben op een maatschappelijke verantwoordelijkheid. En ook zijn er ontwikkelingen, waarin je evangelischen oog ziet krijgen voor de wortels van de traditie van de kerk en haar belijdenis. Het zou een goede zaak zijn als de gereformeerde theologie daar positief op zou inspelen en de evangelischen daarin verder zou kunnen helpen. Of is dit te optimistisch gedacht?

* Wat betreft onze opstelling tegenover de cultuur:

Terecht wijst Holthuis een toewending tot de wereld af, die te open is en tot aanpassing en verwatering leidt (zoals je bij ons kunt zien in het modern-gereformeerde van de synodale Gereformeerde Kerken). Even terecht maakt hij bezwaar tegen een afwending in de zin van een defensief isolement dat vooral op zelfbescherming gericht is (zoals dat in de reformatische zuil en in delen van de Gereformeerde Bond te constateren valt).

Holthuis kiest voor confrontatie en streven naar een tegencultuur, een positieus die dichter bij afwending dan bij toewending ligt, maar die recht wil doen aan wat goed is in beide. Deze keuze spreekt Gereformeerden wel aan die gewend zijn aan de benadering van Kuiper en van na de Vrijmaking. De vraag is echter, hoe Jezus vorm geeft aan je confrontatie en tegencultuur, dat je op een vruchtbare wijze ook een zekere verantwoordelijkheid voor de samenleving op je kunt nemen.

Anderzijds mogen wij onszelf wel afvragen of onze participatie altijd voldoende kritisch is. Het is niet makkelijk om een goed

evenwicht te vinden van afwending en toewending. En misschien nog moeilijker om het te bewaren: in de praktijk glijd je gauw door naar te grote openheid, aanpassing en verwatering. Het zou goed zijn als wij weer eens nadrukkelijker aandacht gaven aan de fundamentele vragen die dit spanningsveld oproept.

Het boekje van Stephan Holt-haus geeft dus veel te denken. Het kan ons helpen er alert op te zijn dat we gereformeerd blijven geloven in een cultuur in verandering. En vanuit een recht doen aan de hele openbaring van God ook komen tot een goede opstelling in de wereld en de vragen van vandaag.

N.a.v. Stroomopwaarts in een nieuwe eeuw. christelijk geloof tussen tijdgeest en toekomst. Groen Heerenveen 1999.

Drs. G.J. van Middelkoop is oud-conrector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam en oud-rector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Amersfoort

Persberichten

Samenwerking met "Apeldoorn"

Het curatorium van de theologische universiteit in Kampen heelt in haar vergadering van 8 juni jl. als belangrijkste zaak de samenwerking met de theologische universiteit in Apeldoorn aan de orde gehad. Deze samenwerking wordt in een gezamenlijke persverklaring bekend gemaakt. Daarom wordt deze hier niet verder toegelicht. Aan de hand van een uitgebreide notitie van de dagelijkse leiding nam het curatorium kennis van de gang van zaken met betrekking tot de opleiding tot kerkelijke werker. De universiteit blijft voorlopig in het samenwerkingsverband voor deze opleiding participeren. Voor zover het de eigen opleiding niet schaaft zullen ook docenten worden ingezet. De eerst komende generale synode zal de rol en de positie van de universiteit opnieuw moeten beoordelen. De vergadering heeft kennisgenomen van het financieel jaarverslag over 1999 en het bijbehorende accountantsrapport. Het jaarverslag is vastgesteld en zal ter kennisname aan de kerken worden toegestuurd. Het bibliotheekverslag over 1999 is besproken en goedgekeurd. Door een personeelsvacature zijn er minder boeken dan in 1998 aangeschaft. Doordat de universiteit aan de "Oudestraat" niet uit de stad vertrekt blijft de bibliotheekvoorziening in Kampen op peil en kan men daar ook gebruik van blijven maken. Met buitengewone erkentelijkheid wordt de steun van het damescomité genoemd. Het schonk f 210.000,- voor aanschaf van boeken en f 30.000,- voor de exploitatie van de bibliotheek. De automatisering van de bibliotheek is sterk verbeterd. Er zijn werkplekken voor studenten gekomen met moderne software en internetvoorzieningen. Het

bezoek aan de bibliotheek is daardoor sterk toegenomen. De catalogus kan wereldwijd door iedereen geraadpleegd worden. Ook die faciliteit wordt druk gebruikt. Een rechtspositieregeling voor het personeel en een reglement voor de assistenten in opleiding (AIO's) is vastgesteld. Daarmee is opnieuw een achterstand met betrekking tot de reglementen weggewerkt. De voorlopige aanstelling van de secretaris van de universiteit, dhr. H. Lamberink is door de vergadering met ingang van 1 september a.s. omgezet in een definitieve aanstelling.

J.W. van der Jagt, assessor h.t.

Deputaatschap appèlzaken

De Generale Synode van Leusden heeft vorig jaar een deputaatschap Appèlregeling art. 31 KO benoemd dat belast is met de voorbereiding van de behandeling van appèlzaken op de synode. Als werkwijze geldt dat, wanneer een kerkelijke vergadering of een kerklid zich naar artikel 31 KO op de generale synode beroept, het appèlschrift onmiddellijk door de samenroepende kerk in handen van het deputaatschap wordt gesteld. Appèlschriften kan men dus op ieder moment indienen en worden dan ook onverwijld in behandeling genomen. Men hoeft dus niet meer te wachten tot vlak voor de opening van de generale synode. Hiermee wordt het mogelijk de betrokken partijen in een vroeg stadium te horen en is een zorgvuldige behandeling, mogelijk.

Het deputaatschap roept betrokkenen dan ook op appèlschriften, zodra ze zijn opgesteld, in te dienen bij de samenroepende kerk. Het adres van de Generale Synode 2002 is: Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2002, Postbus 18,9800 AH Zuidhorn.

*in alle opzichten te allen tijde van alles
genoegzaam voorzien, 2 Korintiërs 9,8*

Meer dan genoeg

Je moet toch wel erg gelukkig en tevreden zijn als je in Nederland woont. Een van de rijkste landen van de wereld. Met goede dokters, waar iedereen terecht kan. Met uitkeringen voor iedereen die **niet** kan weikei. Met verzeke-insen en pensioenfondsen. Met meer dan genoeg te eten in ieder jaargetijde – zelfs na een slechte oogst. **Als** je tot je door laat dringen hoe bijzonder dat is op **deze** wereld, dan heb je alle reden om tevreden te zijn.

Zijn we zo tevreden, hier in Nederland? Dat is de vraag. Natuurlijk, je weet dat je het goed hebt. Zeker als je kijkt naar de **iii**este andere mensen op deze wereld. Maar meestal vergelijk je jezelf **niet** met mensen die ver weg wonen. Maar met mensen die dichtbij je staan. Buren, familie, collega's. En dan valt er meestal nog veel te wensen. En te klagen. Hoe meer je bezit, des te meer zie je wat je mist. Wat er nog aan je geluk ontbreekt. Wat je nog nodig hebt om een tevreden mens te kunnen zijn.

Meer dan genoeg voor een ander

Paulus leert ons anders tegen bezit aan te kijken. En om **zo** in alle omstandigheden tevreden te kunnen zijn. Want tevredenheid is niet een toestand waarin je niets meer te wensen hebt. Het heeft vooral te maken met wat je met je bezit, je tijd, je energie doet. Of je es 'in alle goed werk overvloedig' mee bent. Je hebt

niet alleen meer dan genoeg voor jezelf. Maar ook voor de ander. Een tevreden mens kan vrijgevig zijn. Of je tevreden bent, kun je bij jezelf nagaan: in hoeverre laat je anderen in je rijkdom (of armoede) delen?

Tevreden zijn is niet: met een volle maag voor de televisie in slaap vallen in een comfortabele stoel. Maar: kijken wat je voor een ander kunt doen. Met jouw geld. Met jouw tijd. Met Jouw mogelijkheden. Je moet je rijkdom zoeken in dat **wat** je voor je naasten kunt betekenen. Hoe tevreden ben ik dan?

Er is meer

Het gaat in 2 Korintiërs 9,8 vooral om het materiële. Maar er is natuurlijk veel meer dan geld en bezit. Er zijn veel meer dingen die je leven beïnvloeden. Je kunt ongeneeslijk ziek worden. Misschien is de relatie met je man of vrouw slecht. Of heb je problemen met je ouders of je kinderen. Je kunt psychische problemen hebben, waardoor je leven donker is geworden, ondanks alles wat je hebt.

Maar hoe kun je dan 'in alle opzichten te allen tijde van alles genoegzaam voorzien' zijn? Hoe kun je altijd tevreden zijn? Nooit het gevoel hebben dat je iets tekort komt?

Want er ontbreekt zoveel aan je leven. Frustraties in je werk. Moeiten in de omgang met mensen. Zorgen over je kinderen. Meer dan genoeg zorgen en problemen.

Vol zijn van God

Tevredenheid kun je nooit in jezelf vinden. Ook niet in de omstandigheden waarin je leeft. Er is teveel mis in dit leven. Er is zoveel dat kapot gaat. Zoveel dat niet gaat zoals hel ooit bedoeld was. Pijn. falen. verdriet. rouw.

Tevredenheid kun je alleen vinden bij God. Je bent tevreden, je hebt meer dan genoeg, als je Hem hebt. **Als** je vol bent van Hem. Als je inzielt hoe belangrijk het is dat Hij in je leven is gekomen. Zijn liefde voor jou is belangrijker dan bezit. Belangrijker dan een goede gezondheid. Belangrijker dan goede relaties. Zijn liefde vult je leven. De genade van Christus geeft je genoeg.

Niet dat dan alle tekorten verdwenen zijn. Dat er dan geen pijn meer is, en geen falen. Christus geeft je geen probleemloos leven. Maar Hij zet je leven wel op een hoog niveau: kind van God. Burger van Gods koninkrijk. Dat is zo overweldigend, dat je leven vol wordt. Van Hem. Van zijn rijk. Van zijn Vader. Dan heb je meer dan genoeg.

**Ds. D. Mak is predikant van de
Gereformeerde Kerk te Hoek**

Uit alle volken

"Het lijkt alsof er een muur tussen de gemeente en de asielzoekers in staat." Sargon kijkt me ernstig aan. Het is duidelijk dat zijn kerkbezoek deze ochtend hem niet vrolijk heeft gemaakt. Hij verblijft al maanden met vrouw en kind in het asielzoekerscentrum, is een onregelmatige kerkganger. De Koerdische dertiger heeft een scherp oog voor wat er fout gaat, of het nu op het AZC of in de kerk is. Hij herhaalt zijn opmerking, stiller nu. "Er staat een muur tussen de gemeente en de asielzoekers in."

De aanwezigheid van asielzoekers in de kerk is langzamerhand gewoon geworden. We zijn intussen bevoorrecht met een installatie, waardoor de hele dienst simultaan in het Engels kan worden vertaald. Met een hoofdtelefoon op en een Bijbel in eigen taal in de hand, voelen de vluchtelingen zich meer bij de dienst betrokken.

Ook de welkomstboekjes, die keurig in de hal van de kerk liggen gerangschikt, dragen daar aan bij. Informatie over de kerkdiensten in het Engels, Frans, Duits, Arabisch en Armeens. Samenvattingen van het doopenavondsmaalsformulier, voor een deel door asielzoekers zelf vertaald. Op die manier kan ook degene die geen Engels verstaat iets van de zondagse samenkomsten volgen. Het lijkt erop dat we de zaken goed voor elkaar hebben.

In de ogen van Sargon is het allemaal niet perfect. Tussen twee slokken koffie door zet de Koer-

dische man me op een zondagochtend na de dienst aan het denken. Organisatorisch hebben we de asielzoekers heel wat te bieden. We zijn druk met het regelen van auto's, vertalers en materialen. Het liefst zo veel mogelijk. Maar hebben we de ander ons hart al gegeven?

De diagnose van Sargon stemt ook de dominee tot nadenken. Een paar weken later komt hij er in een preek op terug. Hij laat die ochtend uit Exodus 22 en 23 en Deuteronomium 10 lezen. Over de plaats van vreemdelingen in het volk Israël. De tekst komt uit Leviticus 19: "En wanneer een vreemdeling bij u in uw land vertoeft, zult gij hem niet onderdrukken. Als een onder u geboren Israëliet zal u de vreemdeling gelden, die bij u vertoeft; gij zult hem liefhebben als uzelf want gij zijt vreemdelingen geweest in het land Egypte. Ik ben de HEERE, uw God."

"God ziet om naar vreemdelingen. Hij geeft re een plaats hij Zijn volk. Hij geeft ze de liefde van Zijn volk. Hij geeft ze als een spiegel voor Zijn volk." Zo vat de dominee zijn preek samen. "Het komt er maar niet op aan dat de regels voor het behandelen van vreemdelingen goed zijn. Daarmee hen je er nog niet. Dan kan het nog kil en clean zijn in de omgang met hen. Nee, je moet hen liefhebben als jezelf. Dat staat in contrast met: Je zult hem niet verdrukken."

De Israëliet die de vreemdeling liefde moest geven, was zelf ook vreemdeling in Egypte geweest.

De dominee trekt lijnen door naar vandaag. "Hoe denken wij over buitenlanders en asielzoekers? Welke moppen vertellen wij? Doen wij eraan mee, ze verdacht te maken? De Heere vraagt van ons hen lief te hebben als onszelf."

De les die de predikant de gemeente voorhoudt, vraagt om zelfonderzoek. "Buitenlanders zijn de spiegel waarin je jezelf tegenover God mag leren kennen. Werd Abraham niet een vreemdeling op aarde, toen hij achter God leerde aan gaan?" Als we vreemdeling op aarde geworden zijn, zien we in de asielzoeker onszelf terug, besluit de dominee. "En samen met hem zijn we afhankelijk van de liefde van onze Heere."

We verlaten de kerk met een opdracht. Er moet een muur worden geslecht. Op het kerkplein zoek ik tevergeefs naar Sargon.

W.M. Bakker is lid van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk. Ook is hij voorzitter van een interkerkelijke diaconale werkgroep waarin tien kerken participeren rondom het AZC Zeewolde

GEZAG – WAT HEB JE NOG TE ZEGGEN?

J. Luiten

wandelen met God

Gezag, werkt dat nog wel? Een vader of een leraar die z'n gezag laat gelden, hoeft niet. Je gaat ertegenaan. We kunnen wel regels stellen, maar als het even kan houdt niemand zich eraan. Gezag is problematisch geworden. We leven in een cultuur waarin gezag een onding is, Ook voor vaders en moeders is de vraag: hoe ga je hiermee om?

Gezag komt van God

Gezag heeft bij ons vaak een negatieve klank. Je denkt aan een commandant, die het voor het zeggen heeft. Nu, zo ga je in een gezin toch niet met elkaar om.

Vroeger kon dat misschien nog wel. Toen stond hoog en laag wat verder van elkaar af. Maar tegenwoordig is er toch veel meer openheid. In een gezin ga je vertrouwelijk met elkaar om.

Maar is dat nu gezag: dat je maar de baas kan spelen en ze moeten het maar doen, op straffe van ...? Ook vandaag komt het zo nog wel voor. Maar laat dat dan iets zien van hoe God met ons omgaat? God wil ons door hun hand regeren, staat in de catechismus. Dan moet er toch iets van God in te merken zijn. iets van zijn liefde en goedheid.

Als je zegt: gezag komt van God. moet je niet God voor je eigen kar spannen, maar iets van God laten zien. Het is iets moois van God als ouders van hun kinderen houden, voor hen zorgen en hun leren op eigen benen te staan.

Het belangrijkste daarin is dat ze leren: wie is God. wat belooft Hij, wat vraagt Hij? Wat er gebeurt als je daarnaar luistert: een lang leven, Gods zegen. En wat dreigt als je er niet naar luistert.

Maar alleen vertellen van God helpt niet altijd. God heeft vader en moeder gezag gegeven. Ze mogen hun kinderen vragen dat ze luisteren. Als je jong bent weet je niet altijd wat goed voor je is. Van vader en moeder mag je dat vertrouwen.

Rugensteun

Hoe gaat het vaak in de praktijk? Er zijn jongens en meisjes die slecht luisteren, maar ook vaders en moeders die slecht voorgaan, of niet durven voorgaan.

Gezag is toch niet in vandaag? Is het niet heter op voet van gelijkheid met je kinderen om te gaan? Ze vrij te laten? Ze zullen toch zelf hun weg moeten vinden in het leven? Ja, dat zullen ze ook, maar daarvoor God heeft hun ook ouders gegeven.

En dan is juist het gezag dat God je als ouders geeft, belangrijk om

je kind goed het leven in te leiden.

Laat de invulling van dat gezag wat cultuurbepaald zijn. Vroeger ping het vaak wat strenger toe, nu is het vaak meer open. Maar dat neemt niet weg dat God je als ouders een bepaalde positie geeft, hoven je kinderen, met een laag en een verantwoordelijkheid.

Het is moeilijk genoeg om het waar te maken, zeker vandaag de dag. Maar dan mag je je gerugsteund weten door God zelf. Hij zegt tegen kinderen: eer je vader en moeder. Daar mag je, moet je, gebruik maken. Geen misbruik om jezelf te laten gelden. Wel goed gebruik, om je kind voor te gaan in het leven en in de dienst van God. Hun wordt een lang leven beloofd, maar het gaat via ons als ouders.

Maak het waar

Je kan zwaaien met je gezag, maar het is duidelijk dat je daar vandaag niet meer mee overkomt, om niet te zeggen: het werkt averechts. Gezag is nu eenmaal in de cultuur van vandaag iets negatiefs. Het is ook vaak ontwricht en ontaard: onze zonden, je wilt je toch laten gelden. Als je daar zo mee aankomt, werkt het niet.

Vroeger golden gereformeerden als gezagsgetrouw, vandaag gaan we ertegen aan. De praktijk brengt het vaak mee. Maak het maar waar, als je wat te vertellen hebt!

Zo is het ook. Je moet het waar-

maken. Als gezag iets moois is. laat het maar merken. **Als** je wat te vertellen hebt, *zeg* het maar. Als het goed is *voor* onze kinderen. laat ze het maar meemaken.

Met is een valkuil als je op je gezag gaat staan. Je kan er zoveel bijbelteksten voor aanhalen en jezelf ermee rechtvaardigen, maar het maakt van gezag iets formeels, iets dwingend, en dat spoort niet met Gods bedoeling ermee.

Als je het mooie van gezag wilt laten zien, moet je het waarmaken. in je houding, je voorbeeld.

Evengoed is het een *gebod*: eer je vader en je moeder. Maar je kan het niet afdwingen. Je moet het overbrengen, op geestelijke manies. in alle geduld.

Als kinderen *nog* jong zijn, kun je nog een maatregel nemen, regels stellen. Kinderen vinden duidelijkheid vaak wel prettig. Dan weten ze waar ze aan toe zijn. Dat voelt vertrouwd.

Worden ze ouder. dan zul je al

meer moeten uitleggen. hen zelf motiveren, zodat ze er achter staan. Ze hebben hun eigen verantwoordelijkheid. Het is niet goed die hun uit handen te nemen. Daar moet je rekening mee houden in de manier waarop je leiding geeft.

Gezag kan dus zijn dat je regels en grenzen stelt. maar ook, naarmate kinderen groter worden, dat je liet geestelijk invult, niet dwingt maar praat. Dat wil niet zeggen dat je ze loslaat. Je blijft als ouder verantwoordelijk om je kind zo goed *mogelijk* het leven in te leiden. Verantwoordelijk om het kanaal waarlangs God hen wil bereiken, via ons als ouderen. open te houden.

Alleen, *hoe* je dat doet, daarin moeten we rekening houden met de ontwikkeling van het kind en de cultuur waarin het opgroeit. Dat is niet altijd even gemakkelijk. Het heet slap als je niet optreedt. Maar het is de vraag wat het gemakkelijkste is: een maatregel of commando. of

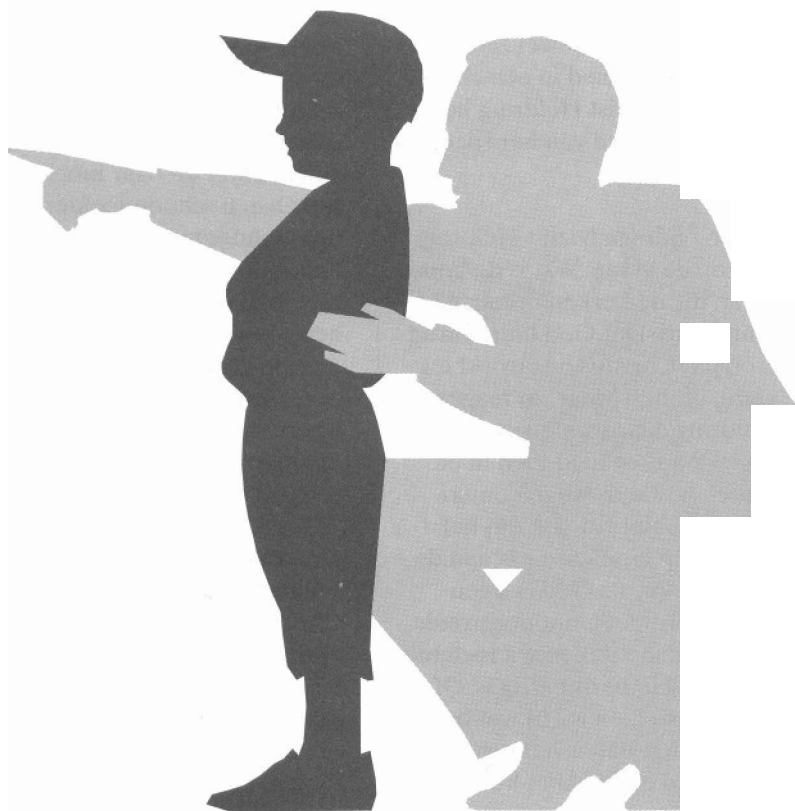
zoeken en open houden van contact. Soms is het nodig een daad te stellen. Als je uitgepraat bent en er moet toch *wat* gebeuren. Je bent als ouder eerstverantwoordelijk. Maar het zal gedragen moeten zijn door liefde en betrokkenheid. Want je doet het *wel* namens God en dat moeten we dan ook laten merken: *zijn* goedheid en liefde voor ons.

Met Gods hulp

Als je zo in dienst van God weet te staan, geruggensteund door dit gebod van God, dan mag je je ook gesterkt weten door God. Hij is de God van ons en onze kinderen. In de doop wordt dat onderstreept. God wil ons helpen, wijsheid geven, de leiding van *zijn* Geest. **Om** als jongens en meisjes het leven in te gaan. *als* vader en moeder daarin voor te gaan.

Dat vraagt geduld. God is ook geduldig. Maar Hij geeft ons wel zijn Woord, met de beloftes en geboden, troost en aansporing. Dat mogen we onze kinderen altijd voorhouden, hoe oud ze ook worden. Dat mogen we ook aan elkaar voorhouden. Want oud en jong, voor God *zijn* we gelijk, als samen kinderen van Hem. In het gezin geeft God ons aan elkaar om samen uit zijn evangelie te leven. Dat geldt ook gemeentebreed. Kinderen gedoopt in de kerk, zijn ook kinderen van de gemeente. Samen mogen we eraan werken, in dienst van Christus, dat zijn kerk er blijft. Geve God ons daarvoor de leiding van zijn Geest en zijn zegen.

Ds. J. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Alkmaar

In het artikel 'Drempelverlaging' (De Reformatie, 75 jrg. nr 42, 12 augustus 2000) wees ik op het grote belang van de zuivere prediking van het Evangelie. Christus wil zijn kerk bouwen door de Evangelieprediking. Daardoor wil Hij het geloof in de harten van de mensen werken. Ook wil Hij ons daardoor bij het ware geloof bewaren. Maar wat zullen we nu precies zuivere Evangelieprediking noemen? Een belangrijke vraag.

Een niet-gelovend christen aan het woord:

Ik wil over schrijven aan de hand van een artikel dat ik las in een boek getiteld 'Sceptici over de Schrift' (noot 1). Het boek bevat opstellen waarin mensen die sceptisch staan tegenover de waarheid van de Bijbel hun kijk op de Bijbel geven. Een van hen is de bekende J.L. Heldring, die lange tijd als hoofdredacteur werkzaam geweest is bij de NRC.

Heldring vertelt in zijn artikel het één en ander over zijn jeugd. Dit is voor veel Nederlanders herkenbaar. Mij noemt zichzelf een niet-gelovend christen. Hij stamt uit een christelijk milieu. Van jongsaf aan is hij in nauwe aanraking geweest met het christendom en de Bijbel. Dagelijks werd aan het ontbijt - weliswaar niet uit de Statenbijbel - maar dan toch uit de kinderbijbel gelezen. Hij bezocht het openbaar gymnasium, maar ging ook naar catechisatie. Er werd op hem geen dwang uitgeoefend 's zondags naar de kerk te gaan of - later - lidmaat te worden van de Nederlands Hervormde Kerk.

Overigens, wil dit niet zeggen dat hij nooit naar de kerk ging. Zeker wel!

Als hoofdredacteur van de NRC heeft Heldring invloed uitgeoefend op het geestelijke klimaat in ons land. Welke omschrijving weet hij te geven van de christelijke boodschap? Die vond ik teleurstellend. Hoewel zeer belesen en opgegroeid in een christelijke milieu, mist Heldring het zicht op de kern van het Evangelie.

In zijn bijdrage bezint Heldring zich op de vraag: Wat is de boodschap die de kerken brengen? Antwoord: Dat God barmhartig is en dat Christus ons troost en vrede brengt. Maar, zo reageert Heldring daarop, niets is minder waar! Want er staat toch in de Bijbel dat Gods wegen onnaspeurlijk zijn! En ook dat het dwaze van God wijzer is dan de mensen. Nu, als Gods wegen onnaspeurlijk en ondoorgroendelijk zijn, dan kunnen wij toch niet weten of Hij barmhartig is. Of heter: misschien is Hij wel barmhartig, maar dan is het een barmhartigheid die wij niet kunnen

begrijpen. Misschien -zo vervolgt Heldring- is het wel Gods dwaasheid geweest - die wijzer is dan de mensen - die Auswitschz en alle andere gewelddadigheden die er op aarde plaatsvinden gewild heeft. Er staat toch ook in de Bijbel: Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God! Als dat waar is - zo gaat Heldring verder - dan heeft het bestaande christendom ons altijd zoet gehouden met een God die gemaakt is naar ons beeld en naar onze behoeften! Door ons een Christus te verkondigen die ons troost en vrede brengt. Maar brengt Christus wel vrede en troost! Nu, zegt Heldring, luister naar wat Hijzelf zegt in Matt.10: 34-38: "Meent niet dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op aarde: Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard. Want Ik ben gekomen om tweedracht te brengen tussen een man en zijn vader en tussen een dochter en haar moeder en tussen een schoondochter en haar schoonmoeder; en iemands huisgenoten zullen zijn vijanden zijn. Wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig; en wie zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mij niet waardig; en wie zijn kruis niet opneemt en achter Mij gaat, is Mij niet waardig".

Heldring zegt daarvan: Eene vreselijke boodschap, want wie Christus wil volgen moet ook breken met alles wat hem dierbaar is. Maar het is een boodschap die Christus zelf in de praktijk bracht. Want zei Hij niet tot zijn eigen moeder op de brui-

loft te Kana: Vrouw, wat heb ik met u van node? (Joh. 2 : 43 In een ander verband (voor de IKON-radio) heeft Heldring de boodschap van Christus getypeerd als de onmenselijke boodschap om lief te hebben. Een onmenselijke boodschap, omdat dit door geen mens opgebracht kan worden! Zeker, Heldring vindt het belangrijk dat deze boodschap van Christus op aarde vernomen wordt. Maar zeg niet dat de boodschap van Christus een blijde boodschap is, zoals de kerken ervan gemaakt hebben! Christus' boodschap is geen blijde boodschap (Evangelie) maar een vreselijke, ondragelijke boodschap: want het vraagt iets van ons mensen, te weten een liefde die wij niet kunnen opbrengen! In deze laatste woorden vindt u in het kort **was** Heldring onder de boodschap van Christus verstaat: Het gebod om lief te hebben!

Wat is het Evangelie? Geen nieuwe wet!

De goede omschrijving, van wat Evangelie betekent is niet die van Heldring. Alhoewel hij belangrijke element noemt, namelijk Christus' gebod om onze naaste lief te hebben. Om aan te geven wat eraan ontbreekt wil ik graag iets doorgeven van wat Luther eens schreef in zijn opstel getiteld '*Een kleine onderwijzing*' (noot 2). In dat opstel zette Luttier in het kort uiteen wat we onder het Evangelie moeten verstaan. Luther zegt: In de vier Evangelien, Mattheüs, Markus, Lukas en Johannes, vinden we de beschrijving van de geschiedenis van de Here Christus. Het Evangelie zelf is de geschiedenis van Christus. Daarin vinden we wat Christus Jezus heeft gedaan en wat Hij heeft gezegd. Zo kort mogelijk uitgedrukt is het Evangelie, dat Christus, Gods Zoon, voor ons mens is

geworden, gestorven is en opgestaan, en gezet is tot Here over alle dingen. Daarnaast zit aan wat Christus gedaan en gezegd heeft ook een andere kant: Christus liet ons daarin een voorbeeld na om Hem na te volgen. Maar, zo beklemtoont Luther, dat is "het minste" van het Evangelie. Het mag nog geen Evangelie heten. Want door Christus als voorbeeld te volgen is Hij voor u niet meer van nut dan iemand anders die u zich ten voorbeeld zou stellen om na te volgen.

Wal dan "het meeste" is van het Evangelie? Luthers antwoord is: Het voornaamste is dat u de Christus aanneemt als uw Borg en Zaligmaker. Voordat u Hem tot voorbeeld neemt, dient u Hem te erkennen als een gave die u door God is gegeven! Dat is het voornaamste: Christus aan nemen als de van God gegeven Verlosser en er niet aan twifelen dat Christus met al zijn doen en lijden de onze is! Dat is de grote ruil: Christus die onze zonden op zich nam, en wij die alle goeds krijgen wat Christus heeft gedaan. Hij wijst op Jesaja 9 vers 6 waar staat: Een Kind is *ons* geboren, een Zoon is *ons* gegeven! Is Hij ons gegeven, zo moet Hij de onze zijn. Zo moeten wij Hem aannemen.

Luther dringt er bij zijn lezer op aan de Christus als Borg aan te nemen. Wanneer u zo Christus aanneemt, als Gods gave die u ten eigendom is gegeven en daaraan niet twijfelt, zo bent u een christen. Dit geloof in Christus verlost u van de zonden, dood en hel en maakt dat u alle dingen overwint. Houdt dit echter voor ogen. Christus als gave voedt uw geloof en maakt u tot een christen. Maar Christus als voorbeeld, doet u uw werken doen, die maken u niet tot een christen, maar ze worden door u verricht, als u reeds te voren tot christen gemaakt bent.

Vergelijken we nu wat Heldring zegt met wat Luther hier schrijft dan vallen 2 dingen op.

1. Heldring omschrijft de boodschap van Christus als liefdegebod.

2. Heldring gaat voorbij aan het werk en het lijden van Christus dat Hij als Borg en Zaligmaker heeft gedaan.

Heldrings omschrijving van het Evangelie geeft inderdaad weinig aanleiding om te spreken van blijde boodschap. Christus die ons alleen voorhoudt (ook in het voorbeeld dat Hij ons heeft nagelaten) wat wij moeten doen: Heb uw naaste lief als uzelf! Het Evangelie als een nieuwe wet. Een gebod om lief te hebben waaraan inderdaad niemand in deze zondige wereld kan voldoen. Om de Heidelbergse Catechismus (Zondag 2) te citeren: Kunt u dit alles volkomen volbrengen? Nee, want naar mijn aard ben ik erop God en mijn naaste te haten. Leg daar Luthers omschrijving van het Evangelie eens naast. Luther laat zien dat er naast ons zondige leven het leven van een Ander ligt: Het leven van onze Here Christus. Wat Christus aan goeds gedaan en gezegd heeft dat deed Hij voor ons. Dat is het voornaamste van het Evangelie: Christus als save. Daarnaast heeft Christus ons Zijn woorden en werken ten voorbeeld nagelaten: Christus als voorbeeld. Het Evangelie kent dus twee delen: allereerst het *geloof*, waardoor wij Christus zelf en al wat Hij voor ons gedaan heeft ontvangen, en vervolgens de *liefde*, waardoor wij ons begeven in de voetsporen van Christus.

Zonder het Evangelie geen kerkbouw

Samenvattend kunnen we zeggen: Zuivere Evangelieprediking is die prediking waar Christus

zowel als gave (d.i. als Borg en Middelaar) en als voorbeeld wordt gepredikt. Door die Evangelieprediking bouwt Christus zijn christelijke kerk. Van groot belang voor de kerk is dat vanaf de kansels en in de catechisatielokalen heide delen van het Evangelie, te weten het geloof en de liefde, worden uitgedragen. Daardoor bouwt de Heilige Geest de christelijke kerk. Maar wie geen onbekende in kerkelijk Nederland is weet ook dat hier de grote moeite zit. We wezen er al in het begin van dit artikel. Zelfs een belezen en ontwikkeld man als Heldring die christelijk is opgevoed, mist in zijn weergave van de christelijke boodschap de kern van het Evangelie. En als dit niet het geval was, hoe zal het met vele anderen in ons land dan gesteld zijn? De vraag laat zich niet onderdrukken: Hoe komt dit zo weggezakt zijn in een land waar in de 16e eeuw de Gereformeerde Kerken vaste voet kregen? Hebben de Gereformeerde Kerken in ons land in de loop van de eeuwen een steek laten vallen? Heeft de zuivere Evangelieprediking gedurende die eeuwen niet altijd aller belangstelling gehad? Door God de Heilige Geest is het geloof uit het horen van het Evangelie.

Maar om het Evangelie te kunnen horen zal het door de kerk zuiver verkondigd moeten worden. We noemen nog maar eens de naam van Luther. Luther zei: Het Evangelie is de schat van de kerk! Of te wel: De kerk heeft de dure roeping om het Evangelie uit te dragen. Zij dient aanplakbord van de Waarheid te zijn. En de kerk is ware kerk als ze de schat van de kerk, het Evangelie van genade, uitdeelt aan de armen van geest, aan de zieken en ellendigen. Het Evangelie is de grote schat die de kerk heeft ontvangen om uir te delen. Als de kerk deze kostbare schat niet

uitdeelt is ze als een moeder die haar kinderen niet verzorgt!

Tot eer van God en uit liefde tot de naaste

Op dit punt is m.i. dringend kerkelijk zelfonderzoek nodig in ons land. Dit geldt m.n. voor die kerken in ons land die zeggen de gereformeerde religie te belijden en voor te staan. Laten zij (en vooral hun voorgangers) zich voor het aangezicht van de HERE God afvragen: Staan wij werkelijk voor de zuivere Evangelieprediking door de kerk? De eer van God is in het geding. En zo ja, waarom trekken wij dan kerkelijk verdeeld op? Wat weerhoudt ons om kerkelijk gezamenlijk op te trekken met hen die dit ook voorstaan? Laat op dit punt Luthers woord ons richtsnoer zijn: 'Waar het Evangelie in beide delen wordt gepredikt, daar bouwt de Heilige Geest de christelijke kerk!' Die woorden zijn een enorme aansporing om eraan te werken dat in de erediensten en op de catechisaties, waar jongeren onderwijs ontvangen, de beide delen van het Evangelie uit te dragen. Tegelijk zijn die woorden voor alle liefhebbers van het Evangelie een aansporing om de kerkelijke eenheid te onderhouden met die kerken waar de zuivere Evangelieprediking metterdaad wordt hooggehouden. Want het geloof in de Here Christus en het liefhebben van de medeleden van Christus' lichaam horen hij elkaar! En alleen treuren en zuchten tot God om de toestand van de kerk in ons land is niet voldoende. Ook t.a.v. het houwten aan de kerk geldt: Bidt en weest! Alleen al de beschamende onkunde van het Evangelie hij zoveel mensen in ons land moet voor allen die het Evangelie liefhebben al een ernstige aansporing zijn om aan een zodanig herstel van de kerk in ons land te

werken. dat eenvoudigen en ontwikkelden in ons land, precies als in de tijd van onze gelovige vaderen, weer klip en klaar kunnen weten wat het Evangelie is. Gebrek aan kennis van het Evangelie hij de inwoners van ons land zal niet aan de kerk mogen liggen. De kerk is een stad op de berg en een licht op de kandelaar, opdat ook in de 21e eeuw de mensen op de hoogte zijn van de blijde boodschap. dat Christus, Gods eniggeboren Zoon, terwille van ons mensen en van ons behoud zelf mens is geworden! (Geloofsbelijdenis van Nicca)

Ds. A. van der Sloot is predikant van de **Gereformeerde Kerk** te Drachten-Noord

Noot 1. "*Sceptici over de Schrift*" is in 1989 verschenen is bij uitgeverij Anthos, Bosch & Keuning nv. **Baain**.

Noot 2. "*Een kleine onderwijzing*" is opgenomen in: *Stemmen uit Wittenberg*, dl.V no.29, uitgeverij **De Gereformeerde Bibliotheek** te Goudriaan.

ER IS HOOP VOOR DE KERK, ALS...!

evangelisatie en zending

De invloed van de kerken en hun boodschap lijkt in onze maatschappij minimaal te worden. Congressen gaan zelfs over de kloof tussen het evangelie en mensen in de wereld. Sommigen spreken zelfs over een ravijn. In onze post-moderne tijd lijkt communicatie van het evangelie moeilijker dan ooit. Maar is dit werkelijk zo?

Graag wil ik proberen te bemoedigen vanuit de Bijbel, Er is echt realistische hoop! Want God belooft een grote toekomst aan de kerken. Ook in de 21e eeuw, Ook in Nederland. ALS.,

Algemene indruk: zorgelijk

Geluiden over de situatie van de kerken in Nederland kunnen je somber stemmen. Natuurlijk zijn er best wel mooie dingen. En soms blinkt het goud van het geloof echt schitterend. Maar... heeft de kerk een schitterende plaats in onze samenleving? Vraag het een stel niet-kerkelijk. Als zij al iets weten van de kerken - je zult ze er zelden over horen roemen.

Trouwens, zijn veel kerkleden echt enthousiast over 'hun' kerk? Praten zij er graag over met ongelovige kennissen? Nodigen we anderen graag en vaak uit om met ons mee te doen? Heb ik het mis als ik denk dat enthousiasme over de eigen gemeente vaak ontbreekt? Nog een stapje verder: de harten van kerkleden zijn in het algemeen niet zó vol van Jezus dat de monden er vaak **va11** overstromen'. Is dat niet zorgelijk? Is het ook niet vreemd voor een kerk? Of zijn we er al aan gewend geraakt dat bijbelse

beloften weinig realiteit worden?

Toch optimistisch?

Kunnen we vandaag nog hoopvol zijn wat betreft de mogelijkheid van een krachtig getuigenis naar buiten? Kunnen de kerken nog weer echt belangrijk worden in Nederland?

Ik geloof van wel. En geloven mag ook hier een zeker weten zijn. Want onze God geeft ons voortdurend hoop door middel van de Bijbel. Ook al deprimeert de zwakke en matte situatie in kerkelijk Nederland me vaak - steeds maakt het lezen van Gods woorden me weer hoopvol. Er is veel mogelijk bij God. Maar...cr staat ook voortdurend dat *Bijbel-se* 'ALS...!.

God kan en wil echt veel doen met zijn volk, met ons, ook in Nederland, ALS...!

De Here wekt sterke hoop

Wie de geschiedenis van het volk Israël leest, moet zeggen dat het

een trieste geschiedenis is. God wil echt heel grote dingen met zijn volk gaan doen. Maar ze lopen steeds bij Hem vandaan. Toch laat de Here voortdurend weer hoopgevende woorden spreken. *'Mensen bekeer je tot Mij. Geef de leiding van je leven ann Mij als geheel volk - dan zal je eens zien!'*.

Iedere keer is God bezig hoop te wekken en hoor je hoe Hij zich inspanst om zijn volk toch weer verwachtingsvol te maken. Ondanks alle hardnekkigheid blijft Hij daar - tot je verwondering - echt het hele Oude Testament mee bezig. Moet je horen welke hoge verwachting God wil wekken, als Hij zijn volk uit Egypte redt en hen tot zijn privévolk maakt. God belooft dan zelfs: *Ik ga jullie tot een supernatie maken. Jullie zullen tussen de koninkrijken van de wereld niet een staart zijn maar de kop* (Deut 28:13). Niet er maar wat bij bungelen, maar leiding geven! Ja, *Israël zal verheven worden door de Here boven alle volken* (Deut 28:2). Zo magnifiek en overweldigend, dat alle volken het zullen zien en als vanzelf met Israël rekenen (vs 10). De heidenvolken zullen niet om de kerk heen kunnen! Heerlijk. wat een belofte! Dit doel iedereen watertanden die hart heeft voor Gods koninkrijk.

Dat was serieus Gods plan. Hij wekte grote verwachtingen. En niemand hoefde te twijfelen of Hij het kon doen. Ze hoefden maar even te denken aan de Uittocht en aan het manna (enz), en de twijfel zou kunnen verdwij-

nen. Zo is God - dal gaat Hij doen met zijn volk... *ALS...*

Beloften... op voorwaarde...!

Maar lees Deuteronomium 28 nauwkeurig en je ziet dal er herhaaldelijk staat: *'Indien jullie aandachtig luisteren naar de stem van de Here en al zijn geboden naarsig onderhouden, BAN...'*. Er klinkt voortdurend *'ALS JULLIE...DAN...'*. Ei staan steeds voorwaarden hij die beloften. **Als** je er op Ici komt het overal tegen in het Oude Testament. Geweldige dingen zullen gebeuren - op voorwaarde dat liet volk zich door Hem laat leiden en daarvoor kiest (bv Deut 30:11-20, m.n vs 19).

T-Li, kun je dan Gods zegeningen verdienen, door ic doen wat de Here zegt? Uiteraard niet. Een pashekeerde reageerde verbaasd op zo'n vraag en zei: "Niks geen verdienen. Luisteren naai- de Here is gewoon de simpele voorwaarde om de relatie goed ic houden! Dat is toch vanzelfsprekend in elke relatie". En zeker nu die ander God is - dan is luisteren en gehoorzamen 'vanzelf'. Want God is veel wijzer dan wij". "En daar komt nog iets bij". zo zei deze jonge gelovige: "als je het geweldige, wat God je al gegeven heeft (!) en dagelijks geeft (!) en nog wil geven (!), vergelijkt met wat Hij van ons vraagt - dan is dat toch geen verhouding! Wie hier denkt in termen van 'verdienen' begrijpt er nog niets van". zo was zijn oordeel! Helderder kan ik het niet zeggen.

Dit voorwaardelijke is een centraal punt in de Bijbelse geschiedenis en in het geloof. Zonder dit *'ALS...'* bij Gods beloften, begrijp je de Bijbel niet. Dan hou je allerlei blinde vlekken en vragen. Óf je gaas het normaal vinden dat we weinig meemaken van wat God ons wel belooft.

'ALS... DAN...' in héél het Oude Testament

Het voorwaardelijke van Gods beloften Iccs je niet alleen bij Mozes. Ook al bij Abram. Als hij grote beloften krijgt, stelt de Here ook de vanzelfsprekende voorwaarde: *'wandel voor mijn aangezicht en wees onberispelijk'* (Gen 17:1).

Ook profeten verkondigen grote beloften: Jeruzalem zal tot de hoogste der bergen (= de belangrijkste stad ter wereld) worden... *ALS Israël in het licht van de Hert, gaat wandelen* (Jes 2:2,5). Doordat Israël aan die voorwaarde niet voldoet komt de vervulling van die belofte niet! God heeft Jeruzalem daarom nooit tot centrum van de aarde gemaakt! *Want zijn volk wilde niet naar zijn woorden horen* (verg. ps 81:11-17).

Maar heel genadig stuurt God steeds weer profeten. Door hen wil God bewerken dat Israël anders gaat doen. Hij verlangt ernaar dat zijn volk als geheel tot bekering komt, zodat het verwachtingsvol naar Hem gaat opkijken. DAN zal God heel genadig zijn geweldige beloften toch nog waar gaan maken: *men- sen als je komt, DAN...*

Zelfs na de ballingschap is de Here nog vol verlangen om Israël geweldig te gaan zegenen. Lees Zacharia 8. Daar staan grote dingen. Je proeft hier hoe de Here roept: *Israël, grijp de geweldige toekomst die Ik je alsnog wil gaan geven! Dit grote gaat echt gebeuren, ALS...* (vs 13 slot, vs 16,17). Ja *ALS... DAN* zullen ze het meemaken en beleven. Zo waar de Here Iceft. Maar *ALS ZE NIET*,...DAN lopen ze die beloften mis en komt Gods oordeel over hen. En zo gebeurde.

Jezus

Ook Jezus laat het horen. Hij ziet Jeruzalem, waarop zulke mooie

beloften rusten. Maar ze verwerpen Hem, Gods grootste geschenk. Jezus huilt en roept (Luc 19:41-44): *Jeruzalem, wat heb ik u graag willen redden en DAW..., maar gij hebt nter geweld! DÁÁROM zal het tegenovergestelde gebeuren! Er zal geen enkele steen op de andere blijven.* En dat gebeurde in 70 n. Chr. Helaas.

Waarom gingen Israël en Jeruzalem ten onder? Het trieste relrein in de Bijbel is voortdurend: vanwege hun onwil en zonden. Niet omdat zij de wel niet konden gehoorzamen. God was met zijn liefde en genade bij hen en wilde hen ook dáárhij helpen. Zo konden het wel! Zeker. Anders zou God niet zulke zware verwijten maken en typeringen gebruiken als 'overspeelster' en 'hoer'. Israël wilde niet en deed wat niet paste. Dan gaat de relatie (= het verhoud) kapot en komt de ondergang. En dat is ook volgens Gods beloften (zie de tweede, grootste waarschuwendende helft van Deut 28).

God doet echt wat Hij belooft. Hij beloofde: *'ALS... DAN...'*! Bij gehoorzaamheid zegen! Bij volgehouden ongehoorzaamheid vervloeking!

Escape

Deze heel duidelijke boodschap van het Oude Testament klinkt zeker net 70 indringend in het Nieuwe Testament. Daar gaat het volgende artikel over. Deze boodschap van het *ALS... DAN...* wijst mijns inziens ook in onze post-moderne eeuw de enige hoopvolle escaperoute aan voor onze kerken die geen impact hebben en dus echt in een malaisetoestand verzand zijn. Ei is ook voor Gereformeerden in Nederland in de 21e eeuw werkelijk een weg uit deze verzwakende situatie. God wijst ons die weg duidelijk aan in de Bijbel. *ALS... DAN...!!*

Er is bijbels gezien echt wel hoop voor kerken in Nederland. Als **we** in de kerken Godc gena- de en de kracht van de Geest vuriger zoeken en grijpen. Daar- door zullen **we** Gods Woorden al meer serieus nemen en ook nale- ven". DAN alleen, via die weg, zullen **we** kunnen hcleven wat God ook in Nederland uit gena- de kan en wil doen.

Ds. A. de Ruiter is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enkhuizen

¹ Het woord 'ravijn' wordt gebruikt door ds H.J. Lam in de GSEV-brochure 'Brug- gen bouwen'. (Barneveld 1999). Hierin behandelen veel schrijvers de moeiten van de 'Communicatie van her evangelie in een postmoderne tijd' (ondertitel). Ds Lam stelt dan de vraag of dit ravijn van- daag werkelijk groter is dan vroeger (p. 81-83).

² Denk hierbij aan de algemene belofte van de Here Jezus in Johannes 7:38. Deze geldt vandaag ook nog, maar zien we vaak 'stromen' uit ons binnenste komen! Beloofd onze Heer ons hier niet iets wat heel overvoedig is? Denk ook aan de belofte van Juli 15.11.

³ In het Handboek van de Gereformeer- de Kerken (vrijgemaakt) constateerde dr W.G. de Vries al jaren achtereen, dat onze kerken weinig mensen van buiten winnen. Hij uit zijn **zuig** daarover en stelt in hei jaaroverzicht over 1977 zelfs de angstige vraag: 'zijn we als kerken wel in het geloof' (Z Cor 13.5). Deze vraag is pijnlijk maar wel eerlijk. Het is moedig dat hij oproept om de kerkelijke situatie eerlijk in de ogen te kijken.

⁴ Hier gaf deze jongbekeerde met eigen woorden weer wat in het Doopformulier staat: 'Ieder verbond heeft twee delen/kanten: beloften en eisen. In alle relaties zitten impliciet wederzijds belof- ten en verwachtingen (huwelijk, vriend- schap, en~)...

⁵ Lees bijv. Psalm 119. Er waren in de tijd van het OT al mensen voor wie dit een lijflied was en die dus zo leefden. Het is het lied van een OT-ische wedergebore- ne! Denk nok aan Psalm 17:3-5, enz.

⁶ In een volgend artikel zal blijken dat hei NT ons up dezelfde manier hoopvol wil maken.

uif de kerken

Nijkerk – Nieuw adres ds. R. Kelder: Paulus Potterhof 4,3862 MK Nijkerk, tel. 033-2459533

Pernis-Albrandswaard – Beroep aangenomen: G.A. den Broeder, kandidaat te Almere-Buiten

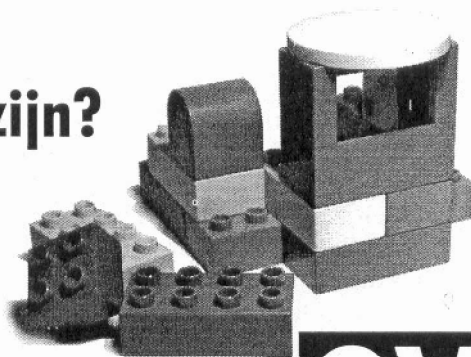
Bunschoten-Oost – Tel.nummer van ds. M. Tel staat verkeerd in het Handboek 2000. Hel foutieve nummer is: 033-2986871. Het correcte nummer is: 033-2986817.

Spakenburg-Zuid - Adres ker- kenraad: Posthus 143,3750 GC Spakenburg.

Scriba: J.A. Schelling. Verdstraat 49,3752 WH Spakenburg, tel. 033-2982826; email: jschel@worl- donline.nl

Radiokerkdienst - Op D.V.10 september a.s. (17.00 uur) zal de SLichting Zendtijd voor Kerken een radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Neede. Voorganger in deze dienst zal zijn ds. H. van Veen.

Samen gemeente zijn?

**Cursus, Advisering
Gemeente-opbouw**

GVI

GVI: training, toerusting en begeleiding / www.gvizwolle.nl / (038) 4270400

LIED 90: IS GOD DE HEER MAAR VOOR MIJ

J. Smelik

lied van de week

Wie wordt bij het lezen van de eerste regel van lied niet herinnerd aan Romeinen 8:31? En inderdaad heeft het lied nauwe relaties met Romeinen 8. Dal blijkt eens te meer uit de titel die oorspronkelijk boven het lied stond: "*Christliches Trust- und Freudenlied, aus dem 8. Capitel an die Römer*". Het lied werd gedicht door de bekende lieddichter Paul Gerhardt, die in 1607 in Grafenhausen (nu: Sachsen-Anhalt) geboren werd en vanaf 1628 theologie studeerde in Wittenberg. Nadat hij zijn studie had afgerond duurde het nog lang voordat hij een aanstelling als predikant kreeg. Om onduidelijke redenen vestigde Gerhardt zich (waarschijnlijk in 1643) in Berlijn. Pas tien jaar later zou hij in Mittenwalde, een stadje ten zuiden van Berlijn, voor het eerst in het ambt van predikant bevestigd worden. In 1657 nam hij een beroep aan naar de Nikolaikirche te Berlijn. In 1666 werd Gerhardt uit zijn ambt gezet door keurvorst Friedrich Wilhelm. Op de achtergrond speelde de strijd tussen de calvinistisch georiënteerde overheid en de overwegend lutherse bevolking. Friedrich Wilhelm poogde met dwangmiddelen verzoening te bewerkstelligen tussen calvinisten en lutheranen, en eiste van de lutherse predikanten dat ze hieraan meewerkten. Gerhardt weigerde dit omdat hij gewetensvrijheid belangrijker vond. Bovendien was hij van mening dat het tolereren van calvinistisch denken in strijd was met de lutherse belijdenis waaraan hij trouw had beloofd.

In 1668 werd Gerhardt predikant in Lübben/Spreewald, dat niet tot het rijksgebied van de keurvorst behoorde. Daar overleed hij in 1676.

Liederen

Aan de Berlijnse Nikolaikirche, die in 1944 helaas verwoest is, was Johann Crüger als cantor en 'Musikdirector' verbonden. Deze Crüger geldt als de ontdekker van Gerhardts liederen. In 1647 gaf hij de liedbundel *Praxis Pietatis Melica* uit, waarin 18 liederen van Gerhardt stonden. In de heruitgave van 1653 (het Compendium meldt foutief 1652) was Gerhardt vertegenwoordigd met 82 liederen, waaronder het lied 'Ist Gott für mich'. Inmiddels waren liederen van Gerhardt ook in andere Duitse gezangboeken opgenomen. De opvolger van Crüger, Johann Georg Ebeling, zou in 1666/1667 de verzamelde liederen (destijds 120 stuks) van Gerhardt uitgeven. In die tijd begon de internationale verspreiding van Gerhardts liederen. Vanwege zijn (internationale) betekenis voor het kerklied heeft men Gerhardt terecht de "Asaf van het reformatorische kerklied" genoemd.

De liederen van Gerhardt bevinden zich op het grensgebied van enerzijds de meer objectief gestempelde, belijdende liederen uit de Reformatie, en anderzijds de liederen uit het Piëtisme met een overheersend subjectieve inslag. Je zou kunnen zeggen dat het reformatorische belijden en het piëtistische beleven (het indi-

videel toe-eigenen) in de liederen van Gerhardt verenigd zijn en een goed evenwicht vormen. Ook lied 'Is God de Heer maar voor mij' is hier een voorbeeld van. Terecht heeft Karl Gerok, die in de negentiende eeuw een heruitgave van Gerhardts liederen verzorgde, bij dit lied opgemerkt dat het vol zit van "Paulinischer Bekennermuth und Lutherischer Glaubensstolz". Daarnaast kenmerkt het lied zich door het feit dat de boodschap uit Romeinen 8 sterk op het individu betrokken wordt. Op de achtergrond staat de wens om de bijbelse boodschap concreet te maken voor het dagelijkse leven van ieder persoonlijk.

Het lied telde oorspronkelijk 15 coupletten, maar sinds de vorige eeuw worden in Duitse liedboeken de strofen 11 en 12 weggelaten. Ad den Besten, die de Nederlandse bewerking maakte, schrapte op zijn beurt het zesde couplet en voegde de coupletten 10 en 11 samen tot één strofe. Gerhardt maakte het lied in 1651 naar aanleiding van een lijkpredicatie over Romeinen 8:31-39. Gerhardt zelf heeft niet expliciet verwezen naar deze verzen uit Romeinen 8. In het *Liedboek* staat boven het lied 'naar Romeinen 8:26-39'. Nog preciezer zou zijn wanneer ook verwezen werd naar de verzen 15-16 en 25-26 uit Romeinen 8. Want in de strofen 6 t/m 8 van het lied zijn vooral deze bijbelgedeelten verwerkt. De strofen 1-8 hebben een trinitarische indeling: strofe 1 en 2 spreken over de Vader, de coupletten 3-5 over de Zoon en de

strofen h-X over de Heilige Geest (strofe 6-8).

Melodie

In Crügers hndel *Praxis Pietatis Melica* uit 1653 staat als wijsaanduiding boven het lied: *Hertzlich thut mich verlangen*. Dat is de melodie van Hans Leo Hassler, die in Nederland vooral bekend is van Gerhardt's lied 'O hoofd vol bloed en wonden' (*Liedboek* 183). Ook heeft men het lied wel gezongen op de melodie die wij kennen van het lied 'Hoe zal ik Mem bezingen' (Gez. 13 *Gereformeed Kerkboek*).

In de vorige eeuw is men in Duitsland het lied 'Is God de

Heer maar voor mij' gaan zingen op een Engelse melodie. Het hoorde oorspronkelijk hij het lied 'Lord Willobies welcome home'. Deze ballade was gemaakt na aanleiding van de overwinning die Lord Willoughby of Eresby in 1587 in Nederland behaalde op de Spanjaarden. De melodie werd vervolgens gebruikt voor het zangspel 'O Nachbar, lieber Robert, mein Herz ist voller Pein', en raakte onder de naam *Der Roland* bekend in Nederland en Duitsland. In het zeventiende-eeuwse Duitsland ging men de melodie bij geestelijke liedteksten gebruiken. In 1609 werd de melodie in de bundel *Vier und zwainzig*

Geystliche Lieder afgedrukt bij het lied 'O Gott, ich tu dir's klagen'.

Het is een opgewekte, vastberaden melodie die donrdoor de boodschap van de tekst treffend onderstreept en versterkt. In het eerste deel (regel 1-4, waarbij regel 1-2 gelijk is aan regel 3-4) valt vooral op dat binnen een kort tijdsbestek de hele toonladder-ruimte gebruikt wordt. Met de vijfde noot van regel 1 bereiken we al het octaaf, terwijl in regel 2 vooral de dalende octaafsprong (bij de woorden 'zou mij' in regel 2) opvalt. Typerend voor de melodie is ook dat vanaf regel 5 het zogenaamde stralende-ritme (gepunteerde kwartnoot gevolgd door een achtste) gebruikt wordt.

De melodie is eenvoudig, en zal hij het aanleren geen problemen opleveren. Rij het bepalen van het tempo neem men de halve noot als uitgangspunt ($\pm$ MM 56 voor de halve noot).

Dr. J. Smelik is musicoloog/hymnoloog en woont te Zuidhorn

Kopiëren van **dit artikel** is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

90 Is God de Heer maar voor mij

Ist Gott für mich, so trete

naar Romeinen 8:26-39

Vier und zwainzig Geystliche Lieder, Augsburg 1609

The musical score is written on a single staff in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The melody is simple and rhythmic, featuring a mix of quarter, eighth, and dotted notes. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes. The score includes a repeat sign at the end of the first line of music.

r Is God de Heer maar voor mij,
wat zou mij te - gen zijn?
Ik roep: 'ach He-re, hoor mij!'
en wat mij kwelt wordt klein.
Al heeft zich ook ver-he - ven
de macht van hel en dood,
Ik heb voor heel mijn le - ven
in God mijn bondge-noot.

Geloofsinhoud en ware vroomheid

In het *Reformatorisch Dagblad* van 17 augustus schreef prof. Dr. W. van 't Spijker over de Institutie van Calvijn, onder de typerende titel *De gehele hoofdsom van de vroomheid*. Wordt de Institutie terecht 'een gereformeerde dogmatiek' genoemd?

Het behandelt inderdaad tal van leerstellingen van het geloof. Maar we spreken liever over een *pastorale handleiding*, dienend om eenvoudige vromen toe te rusten tot ware en oprechte dienst aan God. Waarom grepen de eenvoudigen, bijvoorbeeld in Nederland, zo naar deze lectuur? Waarom werd het boek sinds het begin van de jaren zestig van de zestiende eeuw telkens weer herdrukt, opnieuw vertaald, en om de zoveel jaren ook in Nederland weer in groot getal gekocht en gelezen? Waarom speelde het een rol, telkens wanneer de Heere Zijn kerk weer tot leven bracht! En waarom werd het ook nu nog in die gebieden van het Verre Oosten waar de mensen tot geloof komen, getuig in de eigen taal gelezen en bestudeerd?

Appèl

Het is omdat de man van dit éne boek door God werd ingezet om de leer der godzaligheid klaar en duidelijk, met warmte en toewijding, voor de mensen te vertolken. Calvijn schaamt zich voor het Evangelie niet. Hij deed met zijn boek een nadrukkelijk appèl op de Franse koning om de ware godsdienst te beschermen. Een apologie **was** het, die men ook vandaag nog kan lezen als een document dat oproept tot de ware dienst des Heeren. *Het gaat in dit alles om de religie van het belijden en om de belijdenis van de religie*. Beide zijn erop betrokken. Het ene kan niet zonder het

andere. Religie en belijdenis: zij bekoren bijeen en willen dat bij Calvijn ook blijven. (...)

Stichtelijk werk

Het was een werk dat hemzelf niet eerder bevredigde dan bij de laatste uitgave van 1559. Toen had hij de methode zo weten te verbinden met de inhoud, *dat overal en telkens de religieuze betekenis van de geloofsinhoud duidelijk werd*. Zo werd het boek een stichtelijk werk van de hoogste orde. Calvijn biedt geen abstracte bespiegelingen. Hij beoefent geen logische acrobatiek met de geloofsleer. Hij probeert altijd maar weer te laten zien *wat de geloofsinhoud te zeggen heeft voor de ware vroomheid*, dat is voor de kennis van God en die van onszelf. (...)

Voetius

We weten dat de grote Utrechtse theoloog, Gisbertus Voetius, op zijn colleges gebruik maakte van Calvijns werk. Hij las het met zijn meerderejaars studenten. En ook daaruit kunnen we afleiden dat Calvijn in het eerste deel van de zeventiende eeuw hier in Nederland nog steeds in tel **was**. Wel was er verschil: de eerste uitgaven van de vertaling, die voor ons land op de markt kwam, werd *stukgelezen door eenvoudige vromen en zij deden krachten op die hen staande hielden in dagen van druk*. In Voetius' tijd heschouwde men het boek eerst geschikt voor theologie-studenten die op het terrein van de godgeleerde wetenschap al wat hadden rondgekeken. Intussen had zich immers wel een aanzienlijke verandering voltrokken. Deze betrof voornamelijk *de wijze waarop men theologie beoefende*. De wijsbegeerte had ook in de gereformeerde theologie meer invloed gekregen dan zij in de tijd van de Reformatie ooit had

G.J. van Middelkoop

meegelezen

bezeten. Dit hing samen met het feit dat ook aan de *ratio* meer invloed werd toegekend. Zo ontstond het verschijnsel dat men aanduidt met de *gereformeerde orthodoxie*, of *scholastiek*.

In die tijd heeft men getracht Calvijns Institutie aan te passen aan de nieuwe manier van denken. Zijn theologie strookte achter niet geheel meer met de vraag die gesteld werd in het Pictisme, in de Nadere Reformatie en in de gereformeerde scholastiek. Het blijkt echter telkens weer *dat een wezenlijke terugkeer tot Calvijn genezend en vruchtbuur kan werken*.

Zoals ook bestudering van Luther een verfrissend had kan betekenen voor iemand die in de vraagstukken van de gereformeerde orthodoxie vast is komen te zitten. (...)

Lees Calvijn!

Men zou graag wensen dat de mensen in de gereformeerde gezindte Calvijn zelf weer gingen lezen. Zij kunnen kennismaken met een bijbelse visie op de leer der godzaligheid als leer van de genade en over de betekenis van het geloof, als steunen op de beloften van God.

De algehele toewijding aan de Heere en Zijn dienst leert men kennen op een manier die aanstekelijk kan werken. En de grondslag van de ware vroomheid zou in ons eigen leven door Woord en Geest opnieuw in zijn vastheid beleefd worden.

De regering en het huwelijk

Prof. dr W.H. *Velema* schreef in *De Wekker* van 30 juni en 14 juli over de voorstellen van de regering voor een nieuwe huwelijkswetgeving. Eerst besprak hij wat de Bijbel zegt over het huwelijk:

In Genesis 1 en vooral in 2:24 vinden we *normatieve uitspraken* over het monogame huwelijk.

Voor de laatste tekst markeert de stappen die een man moet zetten om tot een bijbels bedocht en erkend huwelijk te komen. Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aankleven, en zij zullen tot één vlees zijn (Genesis 2:24). Het ouderlijk huis en daarmee het kinschap binnen de relatie lot de ouders loslaten en zelfstandig worden en gaan wonen. Dat doen, omdat de man onvoorwaardelijk en exclusief kiest voor zijn vrouw: ook in de uren, dagen of weken dat hij eventueel niet in haar nabijheid verkeert. Zij behoren elkaar toe, als een vervanging van de relatie met de ouders toen zij als kind tot dat gezin behoorden. *Aanhangen is intensief*. Er mag en kan geen ander bij of tussen komen. Daarom ook *exclusief*. Dus een intensieve en alles omvattende relatie, waarin voor een derde geen plaats is. Je kunt deze relatie alleen samen delen. Ze is een twee-eenheid, die nooit in een drie-eenheid kan veranderen of uitgroeien. Aankleven ziet op het elkaar toch horen in de volle omvang van ons incens-zijn. Daarbij hoort ook de seksuele eenheid als een hezegeling. Deze is niet het eerste (hoewel er zijn die deze omgekeerde volgorde ten onrechte praktiseren). *De seksuele eenwording is de bezegeling van het elkaar in alles totaal toebehoren*. Deze woorden worden aangehaald in Efeziërs 5:31 en in 1 Korinthiërs 6:1h; zie ook Mattheus 19:5 en 6.

Een normatief patroon

In deze teksten vinden we het normatieve patroon voor het bijbelse huwelijk. Een verbond in liefde, gekarakteriseerd door duurzame, levenslange trouw, om daarin elkaar tot hulp en van dienst te zijn; om zo - als God het geeft - ouders van kinderen te zijn en hen op te voeden in de vreze des Heeren.

De *constituering van het huwelijk* is vanouds in de Bijbel bekend. Hoe het huwelijk officieel gesloten werd is een kwestie van de cultuur waarin dat plaats heeft. Hiermee relateer ik het huwelijk niet tot een tijdgebonden cultuurverschijnsel. Integendeel, de structuur is duidelijk: man en vrouw voor het leven aan elkaar gebonden.

De wijze waarop deze structuur zich voordoet en gevuld wordt, varieert in de tijd. In het Oude Testament, maar ook in het Nieuwe Testament vinden we geen ambtenaar van de burgerlijke stand, ten overstaan van wie het huwelijk wordt gesloten, bekrachtigd met handtekeningen in de acte. Er zijn wel oudsten en getuigen. Dat twee mensen officieel gehuwd waren stond ook in die samenleving vast. Er was ook een regeling voor de officiële ontbinding van het huwelijk.

Christus' liefde als norm en voorbeeld

De voortgang van de openbaring spitst - in de christelijke gemeente - het huwelijk toe op de relatie met Christus. Deze relatie staat model voor het christelijke huwelijk. Zie vooral Efeziërs 5:22-33. Er is voortgang in de openbaring. Dat wil zeggen verheldering in de Invulling van de door God bij de schepping gegeven structuur. Vandaar de normatieve ontwikkeling naar het monogame huwelijk.

Het specifieke van het christelijke huwelijk ligt in de relatie die de huwenden met Christus hebben.

Dat Hij Hem aanroepen. Hem nodig hebben en Hem navolgen (Efeziërs 5:1 en 2). Hun huwelijk is een afspiegeling van de relatie van Christus tot de gemeente. Die relatie staat model voor de huwelijksverhouding van man en vrouw.

Dat wil niet zeggen dat een niet-christelijk huwelijk buiten het bijbelse kader valt. Het kader is de scheppingsstructuur. Daarin werkt de zonde door. Christus geeft Zijn genade om binnen het huwelijk uit en naar Zijn liefde te leven. Dat is *herstel van het huwelijk*. De structuur wordt niet veranderd. De hielving wordt gevuld en bepaald door de relatie met Christus. Vandaar het christelijk huwelijk.

Zijn tweede artikel ging over de *principiële verandering in het voorstel van de regering*:

De titel klinkt hard. Ik ontleen het woord *principieel* aan wat de regering zelf heeft geschreven bij de presentatie van het nieuwe wetsvoorstel met betrekking tot het huwelijk.

De regering spreekt erover dat deze verandering voor haar een principiële zaak is. Het nieuwe inzicht in wat een huwelijk is en de wettelijke regeling daarvan is een zaak van principe.

De regering gebruikt dit woord niet vaak. Nu moet het dienst doen om de *vernieuwde visie* kracht bij te zetten. We komen hier dus in aanraking met het principe van de regering.

Wat is dan de principiële verandering in de visie op het huwelijk? Dat we voortaan niet meer alleen spreken van een huwelijk als een man en een vrouw elkaar liet ja-woord geven. Ook de trouwbelofte van twee mannen of van twee vrouwen aan elkaar wordt door de regering als een huwelijk gezien. Het geslacht van degenen die elkaar trouw beloven voor het leven doet er niet

meer toe. Twee mensen van hetzelfde geslacht kunnen evengoed een huwelijk sluiten als een man en een vrouw dat in het verleden konden doen.

Principiële wijziging

Het is duidelijk - ook uit het woordgebruik van de regering - dat dit een principiële wijziging is. Het is *een breuk met de traditie van alle eeuwen en van alle volken*. Er is immers geen samenleving op aarde bekend waar de verbintenis van twee mensen van hetzelfde geslacht voor het leven, een huwelijk wordt genoemd. Inderdaad een principiële verandering.

Wellicht hoopt onze regering met deze beslissing een voorttrekkersrol te vervullen. Dan zullen andere landen Nederland volgen in de principiële verandering van wat een huwelijk is. Ik kan de kans dat dit gebeurt, niet voldoende inschatten. Wel denk ik dat er in die landen dan heel wat moet veranderen. Deze verandering is in ons land immers in strijd met de grondwet. Daar tilt onze regering kennelijk niet zwaar aan. Zij stelt haar principe inzake het huwelijk - dat wil zeggen haar nieuwe visie - boven de grondwet. Dat Nederland hierin op dit ogenblik alleen staat in de wereld, doet er niet toe. Principe is principe.

Wat zit er achter?

Wat is de motivering voor deze verandering? De regering voert *het gelijkheidsbeginsel* aan als diepste reden. Als ieder mens gelijk is en dus ook gelijke rechten heeft, moet het huwelijk ook openstaan voor twee mensen van hetzelfde geslacht. Ieder mens heeft er recht op te trouwen met de partner van zijn of haar keus. Het doet er dan niet toe of dit huwelijk een heteroseksuele dan wel een homoseksuele relatie betreft. Het gaat om het recht van ieder mens te kiezen wie hij

wil, ongeacht het geslacht van die ander. Dit gelijkheidsbeginsel, of wel dit beginsel van gelijke rechten, schuift het seksuele verschil tussen mensen terzijde. Het geeft twee mensen recht op het sluiten van een huwelijk, ook al zijn die twee van hetzelfde geslacht.

De lezer zal aanvoelen dat het argument van het gelijkheidsbeginsel gepaard gaat met de gedachte van de *autonomie*. De mens beslist zelf over het huwelijk. Daarmee bedoel ik in dit geval: over het feit dat een huwelijk niet meer uitgaat van het geslachtelijke verschil van beide echtelieden. Het seksesonderscheid is niet meer bepalend noch beslissend voor het sluiten van een huwelijk. *Gelijkheid kan op het terrein van het huwelijk alleen in moderne zin doorgevoerd worden met een beroep op de autonomie van ons mensen*.

Deze laatste formulering houdt in, dat *het scheppingsgegeven dat God man en vrouw schiep en hen tot het huwelijk riep* (Genesis 1:26; 2:24) *opzij wordt gezet*.

Voor wat een huwelijk is (zie het vorige artikel) hoeven we niet terug naar de Bijbel en niet terug naar de schepping. We verklaren de keus van de mens op basis van het gelijkheidsbeginsel voor beslissend. Met het scheppingsgegeven van man en vrouw als partners voor een huwelijk hebben we niets te maken. Wij hebben op het huwelijk een andere visie, gebouwd op het principe van autonomie en gelijkheid, is de redenering. (...)

Een contract

Tenslotte wijs ik erop dat de regering zich sterk maakt door te stellen dat *de overheid het huwelijk regelt voorzover en omdat het een contract is*. Heeft de regering voor het huwelijk niet meer respect? Zijn er dan geen ethische waarden in het geding, zoals liefde, trouw, aanvaarding en der-

gelijke? Mijn conclusie is dat *deze redenering van de regering het huwelijk van al zijn humane waarden ontdoet*. Er vindt alleen een contractregeling en -bescherming plaats. Door de huwelijks-ethiek van de laatste eeuwen wordt een streep gehaald. Ook deze redenering is karakteristiek voor deze regering. *Geen ethische waarden, maar zakelijke regelingen*, zelfs in een zo belangrijke aangelegenheid als het huwelijk.

We zagen het: de overheid spreekt in dit verband over een principiële beslissing. Dat wil zeggen: haar principe is de regeling van de gegroeide praxis, met voorbijzien aan ethische normen en zonder zich te bekommeren om de breuk met de geschiedenis en met het huwelijksrecht van de volken om ons heen. Nederland steekt de vlag uit.

De situatie in de Samen-op-weg-Kerken

Men zal mij tegenwerpen dat er heel wat gemeenten en voorgangers zijn waarin deze nieuwe contractregeling van het huwelijk gretig wordt aanvaard. Op *grond van nieuwe ethische en hermeneutische inzichten deelt men de redenering en de conclusie van de regering*. Ik moet dat helaas toestemmen. Daarom zal het voor kerkenraden en predikanten in de Samen-op-weg Kerken moeilijk worden als ze zich tegen deze zienswijze van de regering principieel verzetten. We stuiten hier op een innerlijke verzwakking van de principiële positie van de Kerken. De vraag zal zijn: zullen zij meegaan of willen ze staan voor wat naar de Bijbel een huwelijk is? Ik voorziet voor allen die de regeringsvoorstellen afwijzen een moeilijke tijd.

Het getij is tegen. Daarom is bezinning op onze houding tegenover de nieuwe praktijk dringend geboden.